

Lódi
Ferenc

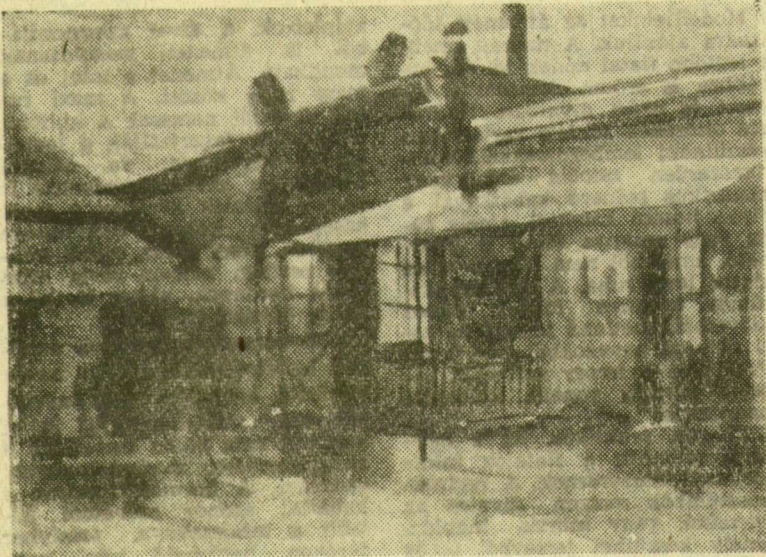
IKERTESTVÉREK

Tenger morajlik? Mélység szólana?
Sarkamba lép a nemzedék, amelynek
ikertestvére szabadság, haza.
Együtt nőttek, mint elsőszülött gyermek,
s annak jogán a béke olajágát
magasra tartják: soha háborút!

Akkor születtek ők, mikor a föld még
vértől piroslott, s mindhiába várták
a hőseket, hogy hazatérjenek
a termő-fáknak leszedni gyümölcsét:
asszonyt ölelni, s tenni, ami fáklyát
lobogtat élni hült romok felett.

Hősök porából sarjadt új vetésből
szegtük az első kenyeret, fehér volt.
A vénék is, akikre kormos égbolt
szakadt már kétszer, könnyük melegéből
hullattak rá, mint áldozati testre,
arra az első friss kenyérre akkor.
Pedig nem álltak másból, csak haragból,
mert életüket háború felezte.

Tenger morajlik? Mélység szólana?
Sarkamba lép a nemzedék, amely
erős vállával Atlaszként feszül
s ikertestvére szabadság, haza.
Apák tüzet már ő lobbantja fel,
e nemzedék, mely élhet emberül.

Szabó Miklós

Kovácsműhely udvara

totta a maltert, a másik meg
nagy loccsantásokkal odalent-
ről dobálta fel neki az anyagot.

— Csináljátok?
— Csináljátok!

Odahúzódott az eresz alá,
hogy az ismerős mozdulatokat
közelebről lássa.

Előbb felfelé figyelt. Egy me-
rités a vaspántos deszkaládába,
aztán egy lendítés, a csuklónak
egy ügyes perdülése, és a szür-
ke massa máris ott tapad a
falon. Gyors kenés, majd újra
megmerülhet a rövidnyelű kö-
művesszerszám, a fángli.

Aztán az állvány tövébe né-
zett. Megfigyelte a rúdra szerelt
edény telibugyintását, saját
karjában érezte a dobás lendü-
letét, majd az ő csuklója is csa-
varodott egyet, megtevé a leg-
végső, a legfontosabb mozdu-
latot.

Igen, ez ennek a mestersége.
Egyetlen fogással meríteni, dob-
ni, végül egy újabb rántással ki-
fordítani a nyeles rakodóedényt,
a cserpákot. Egyszer, tízszer,
százszor egymásután. A malte-
rozó kőműves kívánsága szerint.

Azt, hogy karjának mind üte-
mesebb mozgását a két fiú előbb
megmosolyogja, majd egy össze-
kacsintás után kineveti, csak per-
cek múlva vette észre.

Néhány lépéssel odébbhúzódt,
s mint a játékaiban megzavart
gyerek, az udvar téglatormelékes
földjét kezdte nézni. Aztán bi-
zonytalan mozdulatokkal megint
rágyújtott, és néhány szívás után
visszasétált az állvány tövébe.

— Valamikor én is csináltam.
Ezt a rakodást is csináltam.

Azok ott ketten ránéztek, majd
egy vállrándítás után tették a
dolcukat tovább.

Kivárt egy csobbanást, aztán
folytatta.

— Húsz éve csináltam; erre-
felé —, ahol most maguk...

Aki odafönt csapkodott, az
egyenestette ki a derekát elő-
szőr.

— Félállásban?

A másik vakkantva fölnevetett
— Diákkoromban csináltam,
egy egész hónapig, napi tíz órán
át...

Újra dolgozni kezdtek. Várnia
kellett, míg megnyugodnak a
szerszámok.

— Az ott, magánál a fángli, ez
meg itt lent, a cserpák. Tudom.
A cserpák volt a legtöbbit a ke-
zemben. Sokszor raktam vele a
maltert, ennél magasabb állá-
sokra is. Téglát igazítottam a
lábam alá, s onnan nyújtóztam
előbb le, aztán fel.

— Most nem akar nyújtózni?
Ezt egy elfojtott kuncogás végén
a cserpákos fiú mondta. — Oda-
adom, ha kell!

A karja hamarabb mozdult,
mint a gondolata. Már ott nyom-
ták a tenyerét, a szerszámmal
görcei, amikor megértette, hogy
mire vállalkozik. Az ismerős fo-
gás azonban továbbra is a láda
mellett tartotta. Szinte érezte,
ahogy visszafiatalodik.

Hogy miképp merített, s hogy
a teli számszámmal miképp len-
dült neki a keze, arra nem emlé-
kezett, csak amikor már vissza-
foghatatlanná vált a repítés, ak-
kor gondolt valami olyasmit,
hogyha a házak, a fák, a szoká-
sok, itt semmi nem változott, ak-
kor talán az ő mozdulatai is a
régiek maradtak.

S hogy a cserpák tényleg a
szükséges magasságra jusson, és
ott egy gyors fordítás után az
utolsó cseppig kiürüljön, még
lökött egyet a csomós nyélen.
Rosszul tette. A szerszám a
szükségtelen mozdulattól megbil-
lent, s mielőtt teljesen felért
volna, fejével nekikoccant az
odafent várakozó láda szélének.
A malter félig a szélső pallóra,

Péter László POLITZER GYÖRGY ELSŐ ÍRÁSA

„Georges Politzer, a meggyilkolt filozófus” című cikkében a pá-
rizsi Le Monde irodalmi melléklete hosszasan és pozitívan méltatja
a magyar származású francia gondolkodó és kommunista vértanú
összegyűjtött műveinek kiadását.

Magyar Hírlap, 1970. március 16.

Először mi is mint Georges Po-
litzert ismertük meg, 1949-ben a
Szikra Kiadó Tudomány és Hala-
dás című sorozatában, a Györffy-
kollégisták francia munkaközös-
ségének fordításában jelent meg
A filozófia alapelemei címmel a
párizsi munkásgyűjtemen 1935—
36-ban tartott előadásainak Párizs-
ban is csak 1946-ban kiadott szö-
vege. A magyar értelmes jelen-
tekeny része az ő könyvéből is-
merkedett meg a marxista böl-
cselettel. De csak évek múltán,
Bajomi László Endrénének az Élet
és Irodalom 1967. június 24-i szá-
mában A materializmus Pascalja
című cikkéből vált országosan is-
mertté Politzer magyar száрма-
zása. Azóta számos apró adalék
került nyilvánosságra, s ebből
nagyjából már kikerekedik Po-
litzer György gyermekkorának,
pályakezdesének vázlatos rajza.

Az Árva megyei Trstenán szü-
letett 1903. május 3-án; édesapja
itt volt körorvos. Innen Nagyvá-
radra, majd a Heves megyei
Selypre, a mai Lőrincibe kerül-
tek. Politzer György itt töltötte
gyermekkorát. 1917-től 1919-ig a
szegedi állami főgimnázium (a
mai Radnóti gimnázium) tanuló-
ja volt: itt végezte az ötödikét, és
kezdte a hatodikát, de ebből —
forradalmi szereplése miatt —
nem kapott bizonyítványt. 1921-
ben ment Párizsba, s a Sorbonne-
on folytatta tanulmányait. Már
1923-ban folyóiratot alapított, és
tanulmányokat írt a töle ügyne-
vezett konkrét lélektan köréből.
Harcot folytatott Freud és Berg-
son lélektani és bölcséleti nézetei
ellen. 1924-ben ismerkedett meg
Louis Aragonnal, aki szép írásban
áldozott emlékének.

Politzer György 1929-ben for-
dult tudatosan a marxista elmé-
let felé. 1932-ben egyik megala-
pítója a párizsi munkásgyűjtem-
nek, s rendszeres előadója éveken
át. Akár Sartre, ő is középiskolai
filozófianár volt egy ideig:
Cherbourg-ban, Evreux-ben és
Párizsban.

A német megszálláskor illega-
litásba vonult. Híres esszéje Ro-
senberg fainitoszával szállt szem-
be. Mint a Francia Kommunista
Párt egyik vezetőjét 1942 má-
rciusában a Vichy-kormány rend-
őrel letartóztatták, majd három-
hónapi kínzás, vallatás után át-
adták a németeknek. Két társá-
val együtt 1942. május 23-án a

Párizs melletti Valérien-dombon
— anogyan Aragon nevezi: Pá-
rizs Golgotáján — agyonlőtték.

A Francia Kommunista Párt
története című munka ezt írja
róla: „Lelkes hazafi, teoretikus
és forradalmár, a szabadságszere-
tő és haladó értelmiség példa-
képe.”

A szegedi ellenforradalom hí-
redt krónikása, Kelemen Béla is
megemlékezik róla hatalmas
könyvében. „Az iskolai fegyelmet-
lenség — írja a szája ize sze-
rint torzítva el az eseményeket —
átcsapott az internátusokra is.
Azelőtt kifogástalan viselkedésű
tanulók megvadultak, és kemény
kihágásokat követtek el. Vala-
mennyi közül talán mégis kitűnik
a kereskedők Fodor utcai interná-
tusában történt eset, ahol az in-
ternátusi felügyelőt Politzer
György állami főgimnáziumi VI.
o. tanuló kezdeményezésére a ta-
nulók székekkel megverték. Az
ügy a munkástanács elé került,
és az — egészen természetesen —
a féktelen tanulóknak állott párt-
jára, úgy, hogy a nevelőknek el
kellett hagynia az intézetet.”

A dolagra Politzer egyik inter-
nátusi társa, a Budapesten élő
László Imre is visszaemlékezett.
„Politzer vezetésével — mesélte
— a diákok barikádokat emeltek
a stúdium helyiségében, és köve-
telték, hogy a két igen durva,
posztjára egyáltalán nem méltó
felügyelőt váltsák le.” Nyoma van
ennek a szegedi forradalmi heti-
lap, az Igazság 1919. február 17-i
számában is, nem lehetetlen,
hogy éppen, Politzer György jó-
voltából. Felül kell vizsgálni az
internátusokat! címmel a névtelen
cikkíró követeli a munkástanács
intézkedését a magán-internátu-
sok visszaéléseinek megakadályo-
zására, s szóvá teszi a felügyelők
magatartását is. „A tanulmányi
felügyelők — úgymond — ritka
esetben intelligens emberek, még
ritkább esetben tanárok.” A leg-
több félbemaradt egzisztencia, aki
lakásért, ellátásért, csak zseb-
pénznek elég fizetésért vállalko-
zik a szolgálatra, melyre egyéb-
ként semmi sem képesíti. Ilyen
a kereskedők internátusának ideg-
beteg, rabiatús főfelügyelője is.” „Ez
az ember — mondja a cikk —
nemcsak hogy üti és veri a diá-
kokat, hanem oly kifejezéseket
használ, melyek még az iskolai
kifejezésekhez egyébként hozzá-

Politzer György, a szegedi diák

szokott diákokat is felháborodás-
sal töltik el. Bottal és korbáccsal
nyargal ő ott, ahol a diákok ta-
nulmányára kellene felügyelnie.”

Minden bizonnyal Politzer
György nyomtatásban megjelent
első írása az Igazság 1919. február
21-i számának Hogyan csapták be
a szegedi diákokat! című cikke.
Ebből kiderül, hogy Politzer
György mint szegedi diákküldött
részt vett február 2-án a buda-
pesti Barcsay utcai főgimnázium-
ban rendezett diákgyűlésen,
amely a középiskolai diákság for-
radalmi követeléseit, egybekel-
közt az érettségi eltörlését (!),
megfogalmazta. A cikkben arról
van szó, hogy ott megismerked-
tek egy „hírlapíróval”, aki aztán
Szegedre is lejött, hitegette a diá-
kokat Kunfi Zsigmonddal, majd
Vézi Margittal való kapcsolatai-
val, s közben — stílusosan, a
helyzethez illően — kizsarolt az
egyik szegedi fiútól hét kiló pap-
rikát. Ezzel aztán meglepett, míg
a diákok forradalmi képviselői —
köztük bizonyára Politzer is —
hasztalan várták, hogy kívánsá-
gaiknak a Pesti Hírlap vagy Az
Est terjedelmes cikkben adjon
hangot. „Így csapta be egy álhir-
lapíró a szegedi diákokat!”

A cikk aláírása: P. Gy. Evekkel
ezelőtt, amikor összeállítottam az
Igazság cikkeinek repertóriumát,
az egykori szerkesztő segítségével
sem tudtuk megoldani e betűjelek
titkát. Azonban Politzer György
19-es szegedi szerepléséről a Ma-
gyar Hírlapban tavaly megjelent
cikkem eszébe juttatta Lencz Gé-
zának, a Szombathelyen élő veter-
rán újságírónak és nyomdásznak,
ki volt hetilapjának e munkatár-
sa. Neki is, akár a szegedi mun-
kásmozgalom öreg harcosának,
Katona Andrásnak, elsősorban
jellegzetes vörös haja él elevenen
emlékezetében. Katona András
csak Gyurinak hívta, vezetékne-
vét már elfelejtette, de félreér-
tetlenül emlékezett rá: együtt
tartottak gyűléseket a szegedi kö-
zépiskolákban 1919 tavaszán.

Amikor 1919. március 27-én a
francia megszállók ultimátumára
a szegedi direktórium elhagyta a
várost, Politzer és társai a főgim-
názium diáktanácsának tagjai,
szintén eltávoztak. Bedíltak a Vö-
rös Hadseregbe, részt vettek a
szolnoki csatában. A bukás után
Politzer az aszódai javítóintézetbe
került. A szegedi állami főgimná-
zium 1920-ban megjelent közös
értesítőjében pedig ez áll: „Po-
litzer György bizonyítványa mi-
niszteri rendeletre megsemmisít-
tetett.” Korábban, az 1917—18.
tanévről szóló értesítőtől viszont
kitűnik, hogy Politzer György az
V. osztályban jeles rendű volt és
egész tandíjmentes.

Akár Illyés Gyula, Politzer is
diákként vett részt a forradalmi
eseményekben, a Vörös Hadsereg
harcaiban, s annyiban is párhu-
zamosan alakult sorsuk, hogy
mind a ketten Párizsba menekül-
tek a fehérterror elől. Illyés né-
hány elejtett megjegyzéséből ki-
tűnik, hogy ismerték is kint egy-
mást. Illyés azonban hazajött —
és magyar költő lett. Politzer kint
maradt — és francia filozófus
lett. Az antifasiszta harc már-
tírja.

„Haláláig énekelte a Marsei-
laise-t” — jegyezte föl Aragon.